

Türk Medeniyeti Tarihi

Ziya Gökalp

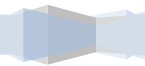
Ankara, Ötüken Neşriyat, 2015, 431 sayfa, ISBN: 978-605-155-196-8

Serkan GÖKBULUT*

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş aşamasında fikir ve bilim adamlarının başında hiç şüphe yok ki Ziya Gökalp gelmektedir. Mustafa Kemal Atatürk bu konuda “*Bedenimin babası Ali Rıza Efendi, hislerimin Namık Kemal, fikirlerimin Ziya Gökalp'tır*” derken bu realiteyi ifade etmiştir. Eğitim yıllarında felsefe hocası Yorgâki Efendi'nin ağzından “*inkılap taklitle olmaz, milletin psikolojisini ve sosyolojisini iyi bilmek gerekir*” dersini alan Gökalp, yüzünü Türk milletine ve Türklüğe çevirecektir. Gençlik yıllarında amcasının kızı ile zorla evlendirilmek istenen Gökalp, buna karşı

---

* Gaziantep Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Lisans Öğrencisi, serkan.gokbulut@gmail.com

çıkarak intihar edecek fakat kafasında saplanan kurşun onu öldürmeyecektir. Allah'ın bir lütfüdür ki böyle bir adamın ölmemesi Türklük adına tarif olunamaz bir talihtir. Gökalp, hapis yıllarından sonra amcasının kızı ile evlenerek maddi refaha ulaşacaktır. Maddi refaha ulaşan Gökalp, artık kaygı gütmeksizin Türklüğe, Türk milletine yönelecektir. Bu bağlamda çok cepheli bir düşünce adamı olarak, başta sosyoloji olmak üzere çok zor şartlar altında yaptığı çalışmalarla Türk kültür, medeniyet tarihine imzasını bırakmıştır.

Gökalp, fikir hayatında tarihi her zaman ilk planda tutmuş, çalışmalarında sıkça tarihe başvurmuştur. Bu nedenle tarihi; geçmiş zamanların muhasebesi ve bir toplumun geleceğinin inşasında önemli bir unsur olarak görmüştür. Dolayısıyla gözü mazide olan bir ati olmak gerekecektir ki bir milleti içinde bulunduğu durumdan alıp çıkaracak olan şeyin mazinin yani tarihin öğrenilmesi ve öğretilmesinden geçtiğine inanır. Bu bakımdan ait olduğu milletin medeniyet tarihini araştırmıştır. Türk Medeniyeti Tarihi adlı eseri de bu türdendir. Ancak Gökalp'ın vefat etmesiyle bu eser tamamlanamamıştır.

1923 yılında Ankara'da toplanan “*Hey’et-i İlmîyye*” liselerde okutulacak sosyoloji dersleri için Gökalp'a “*Muhtasar İçtimaiyat*”ı yazmasını söyler. Fakat Gökalp, önce Türk Medeniyeti Tarihi’ni tamamladıktan sonra bunu yazabileceğini ifade eder. Gökalp'ın vefatı ile Türk Medeniyeti Tarihi kitabı tamamlanamaz.

Ziya Gökalp gerek düşünüş gerek bilim adamlığı vasfını bu eseriyle bir kez daha ortaya çıkarmış ve kendisinin de üç döneme ayırdığı Türk Medeniyeti Tarihi eserini vücuda getirmiştir.

Eser, Başlangıç kısmında verilen bir takım teorik bilgilerden sonra İslamiyet'ten Evvel Türk Dini, Türk Muâkelesi, İslamiyet'ten Evvel Türk Devleti, Türk Ailesi, İslamiyet'ten Evvel Türk İktisadı olmak üzere toplam beş ana bölümden ve doksan alt başlıktan oluşan Cumhuriyet Dönemi son sınıf liselere mahsus bir ders kitabıdır.

Gökalp, Türk Medeniyeti Tarihi’ni üç döneme ayırır:

1. Eski Devir, Türk kavminin zuhurundan Türklerin İslam dinine girmesi zamanına kadar.
2. Orta Devir, İslam dinine girmesinden, Garp medeniyetini kabul zamanına kadar.
3. Garp medeniyetini kabulünden bugüne kadar.

Böylece Gökalp, Türk Medeniyeti hakkında, Türk kavmi iki kere medeniyet değiştirmiştir. İslamiyet’i kabul etmeden önce, Uzakdoğu Medeniyeti Dairesi’ne mensupken İslamiyet ile tanıştıktan sonra Doğu Medeniyeti Dairesi’ne girmiştir. İşte 19.yüzyıldan bu yana da üçüncü bir daire olan Garp Medeniyeti Dairesi’ne girmeye çalışıyoruz. Gökalp'ın Medeniyet Terminolojisi bu

üç devri kapsamaktadır; fakat eser Türklerin İslamiyet'ten Evvel dönemini ele almıştır. Diğer bölümlerini tamamlaması için ezeli hayat ona izin vermemiştir.

Kitapta Eski Türklerin dini dalgalanmaları, ilim, felsefe ve mantık sistemi, İslamiyet'ten önce Türk devlet anlayışı, İslamiyet'ten önceki aile yapısı, iktisadi hayat ele alınıp incelenmiştir. Aslında eser toplam beş kitaptan oluşmaktadır.

Eserin Başlangıç bölümünde Gökalp, kültür, medeniyet ve ırk kavramlarına değinir. Hars ile medeniyetin tanımını yaptıktan sonra farklılıklarına değinir.

Birinci kitap: *İslamiyet'ten Evvel Türk Dini* başlığını taşır ve kitabın 43-124 sayfaları bu bölüme ayrılmıştır. Bu bölümde Gökalp, Türk medeniyeti içerisinde içtimai bir tasnife gider daha sonra sırasıyla Türk Dininin tekamülü, timsallerin Türk Dinindeki rolü, yer-su, il kavramı ve mahiyeti, Türk totemizmi, Türk takvimi, Hiyung-Nuların ve Oğuzların dini sistemi, Oğuz teşkilatının Çin'deki şekli, Yakutların ve Altayların dini sistemi, ervah(ruhlar) alemi, menkıbeler, aşk ustureleri, Tsinler'de dini ibadetler ve sihri ayinler, Toyonizm ve Şamanizm hakkında bilgi vermiştir.

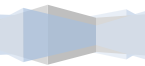
İkinci kitap: *Türk Muâkelesi* başlığını taşır ve kitabın 137-168 sayfaları bu bölüme ayrılmıştır. Bu kısımda sırasıyla Eski Türklerde mantık, ilim ve felsefe hakkında bilgi verilmiştir.

Üçüncü kitap: 175-279 aralığını oluşturan *İslamiyet'ten Evvel Türk Devleti* başlığını taşımaktadır ve sırasıyla İl, İllerin hususiyetleri, şölen, portlaç, Türk hükümdarlığının geçirdiği beş devreleri Tudunluk, yabguluk, hakanlık, ilhanlık ve imparatorluk meseleleriyle beraber Eski Türk devlet sistemi, kut meselesi, Eski Türklerde ad alınması gibi konulara geniş yer vermiştir.

Dördüncü kitap: *Türk Ailesi* başlığını taşır ve 285 ile 329 sayfaları kapsar. Bu bölümde aile ve toplum yapısından bahsedilir ve sırasıyla boy, sop, pederi aile, izdivaci aile, düğün adetleri, pederşahi aile, Türk ailesinin tekamülü ve eski Türklerde nikah gibi konulara yer verilmiştir.

Beşinci kitap: *İslamiyet'ten Evvel Türk İktisadı* 333 ile 386 aralığını oluşturmaktadır. Bilindiği üzere eski Türkler göçebedir. Göçebe bir toplumun geçim kaynağını avcılık, hayvancılık oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra Türkler'in sanayi, çiftçilik gibi iktisadi yapısının olduğuna değinilir. Gökalp, eski Türklerde üretimi dört ana merhale ile açıklar. Bunlar avcılık, sürü sahipliği, çiftçilik ve sanayidir. İşte bu son kitapta eski Türklerin iktisadi hayatını bulacaksınız.

Gökalp, Türk medeniyeti tarihini bir bütün olarak yazmayı planlamış olsa da ömrü buna yetmemiştir. Ve yalnızca İslamiyet'ten Evvel Türk Medeniyeti Tarihi'ni yazmıştır. Kendisinin de söylemiş olduğu üç medeniyet tarihinden yalnızca eski devir, yani Türklerin zuhurundan İslamiyet'i kabul ettiği zamana kadar olan tarihi yazmıştır. Bu nedenle Gökalp İslamiyet Öncesi Türklük üzerine pek çok meseleyi ele alıp incelemiştir.

Nitekim bu eser, Tarihimiz hakkında yazılmış eserlerin içinden başucunda konulması gerekenlerden yalnızca birisidir. Bugün ideolojik görüşü ne olursa olsun yakın dönem Türkiye Cumhuriyeti tarihini anlamak isteyenler bu esere müracaat etmelidir...

